

XITOIY VA O‘ZBEK TILLARIDA FE’L FRAZEOLOGIZMLARINING ANTONOMIYA HODISASI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7460802>

Shahzoda XASANOVA,

TDSHU o‘qituvchisi, Toshkent, O‘zbekiston.

Tel: +998978447818;

E-mail: shaxzoda_xasanova@tsuos.uz

Annotatsiya. Tildagi tizimli munosabatlarning eng muhim ko‘rinishlaridan biri uning qarama-qarshiligidir. Tillar orasida o‘ziga xoslikni tahlil qilish birligining o‘zgaruvchanligi jarayonida, talafuzzida, mazmun doirasida xususiyatni ochib berish maqolamizning asosi hisoblanadi. Shuni ta’kidlash joizki, fe’l frazeologizmlar va iboralarning o‘ziga xoslik tushunchalarining birlashtiruvchi xususiyati lingvistik ob’ektlarga lisoniy tuzilmaning yaxlitligi, hamda, shakl va mazmun birligi nuqtai nazaridan yondashiladi.

Kalit so‘zlar: fe’l frazeologizmlari, 成语 chéngyǔ, 歇后语 xiēhòuyǔ, 惯用语 guànyòng, frazeologik antonimlar.

Аннотация: Одним из важнейших проявлений систематических отношений в языке является его противопоставление. В основе нашей статьи лежит выявление особенности в процессе варьирования единицы анализа уникальности между языками, в произношении, в содержании. Стоит отметить, что объединяющим признаком понятий уникальности глагольной фразеологии и словосочетаний является подход к языковым объектам с точки зрения целостности языковой структуры, а также единства формы и содержания.

Ключевые слова: глагольная фразеология, 成语 chéngyǔ, 歇后语 xiēhòuyǔ, 惯用语 guànyòng, фразеологические антонимы.

Abstract: One of the most important manifestations of systematic relations in the language is its opposition. The basis of our article is to reveal the feature in the process of variation of the unit of analysis of uniqueness among languages, in pronunciation, within the content. The unifying feature of the concepts of the uniqueness of verb phraseology and phrases is that we approached linguistic objects from the point of view of the integrity of the linguistic structure, as well as the unity of form and content.

Keywords: verb phraseology, 成语 chéngyǔ, 歇后语 xiēhòuyǔ, 惯用语 guànyòng, phraseological antonyms.

Tildagi tizimli munosabatlarning eng muhim ko‘rinishlaridan biri uning qarama-qarshiligidir. Abdug‘afur Mamatov hammualliflikda yozgan monografiyasida quyidagi so‘zlarni zikr qilib o‘tadi: “Taniqli tilshunos L.V.Sherba “kontrastlar o‘ziga diqqatimizni kuchli jalb qiladi” [1] deya ta’kidlagan edi. “Antonimning zamirida bir jinsli narsalar, hodisalar, harakatlar, sifatlar, belgilardagi sezilarli farqlarni aks ettiruvchi qarama-qarshi assotsiatsiya yotadi. Antonim eng muhim lingvistik universallardan biri, turli tillarning leksik-semantik tizimining muhim o‘lchovlaridan biridir” [2,6] Haqiqatdan ham frazemik antonimlar bir tomondan uslubiy vosita sifatida o‘zaro zid tasvir, taqqoslash, keskin qarama-qarshilikni ifodalasa, ikkinchi tomondan dunyodagi real qarama-qarshilikni aks ettiradi. 他这人腰缠万贯，出手大方，一掷千金，不会亏待您的。 *Tā zhè rén yāochánwànguàn, chūshǒu dàfāng, yīzhìqiānjīn, bù huì kuīdài nín de*[3,138].

Uning puli achib yotibdi, saxiylik bilan hammaga ulashadi, xovuch-xovuch ulashadi va sizni albatta xursand qiladi [4,181].

U va puli oshib toshib yotgan sahiy inson bo‘lib, juda ko‘p pul sarflaydi va sizni xafa qilmaydi. (T)

Keltirilgan misolda 腰缠万贯 *yāochánwànguàn* – *puli achib yotibdi, puli oshib toshgan* deb tarjima qilinadi ya’ni *boy, badavlat* ma’no kelib chiqadi. Ushbu fe’l frazeoloik birlikka quyidagi frazeologik birikma antonim bo‘la oladi: 赤贫如洗[5,73] *chì pín rú xǐ* – *bir tiyinsiz qolish, qashshoq bo‘lish* ma’nolarini anglatadi

Frazeologik antonimlar inson fikr almashinuvi jarayonida keng qo‘llanilib, insonning individual va ijtimoiy faoliyati va sifatleri, his-hayajoni, borliqni anglashi hamda uning ma’naviy hayotga u yoki bu tarzdagi munosabati asosida shakllanadi. Qarama-qarshilik tushuncha sifatida inson ongining xarakterli ko‘rinishlaridan biri bo‘lib, kundalik hayotdagi turli g‘oyalar, ilmiy bilimlar asosida yotadi. Antonimiya inson tafakkurining umumiy qonuniyatlari bilan belgilanadi, chunki bu mantiqiy muammodir. Til vositalari yordamida ko‘pgina murakkab hodisalarning qarama-qarshi mohiyatini moslashuvchan tushunchalarda aks ettirish mumkin. 她的话看起来击中了学员们的要害，他们重新聚精会神，一手拿笔，一手按本子，双眼望着我的岳母。 *Tā dehuà kàn qǐlái jī*

zhòng le xuéyuánmen de yāo hài, tāmen chóngxīn jùjīnghuìshén, yīshǒu nà bǐ, yīshǒu àn běnzi, shuāngyǎn wàngzhe wǒ de yuè mù[3,191].

Aftidan, uning so‘zlari nishonga tegdi, chunki talabalar yana diqqatlarini bir joyga to‘playdilar, ruchkalarini oldilar, qo‘llari bilan daftarni changallaydilar va nigohlarini qaynonamga qadaydilar [4,250].

Ko‘rinishidan uning so‘zlari talabalarning e‘tiborini o‘ziga tortdi, ular diqqatlarini bir joyga jamlab, qo‘llariga ruchka va daftarni olib, nigohlarini qaynonamga qaratdilar. (T)

聚精会神 jùjīnghuìshén fikrini jamlamoq, diqqatini bir joyga jamlamoq kabi ma‘nolarni anglatadi. Bu frazeologik birlikka antonim so‘z esa quyidagicha: 心不在焉 xīnbùzàiyān – fikri tarqoq, hayoli joyda emas deb tarjima qilinadi.

Semantika nuqtai nazaridan mantiqiy va lingvistik antonimlar o‘z mohiyatiga ko‘ra baholovchi kategoriyalardir. 勢如破竹 shìrúpòzhú biron-bir ishni osonlik bilan amalga oshirish; anov-manov ish unga cho‘t emas deya tarjima qilinadi bunga antonim sifatida 游移不定 yóuyí bùdìng biron bir ishni osonlik bilan amalga oshira olmaslik. Ushbu misollarni gapda berilishini ko‘ramiz:

我们是一群蠢材尚能如此，何况鱼鳞少年天生其奇才，又加上心怀深仇大恨，为了复仇练技，岂能不事半功倍，势如破竹[3,137]。
Wǒmen shì yīqún chǔncái shàng néng rúcǐ, hékuàng yú lín shàonián tiānshēng qí qícai, yòu jiā shàng xīnhuái shēnchóudàhèn, wèile fùchóu liàn jì, qǐ néng bù shìbàngōngbèi, shìrúpòzhú.

Kasd olish uchun u o‘z mahoratini charxlayapti, shu boisdan barakali harakat qilyapti, qariyb kuch sarflayapti, shu boisdan u bu ishni qiynalmasdan bajaryapti, **anov-manov ish unga cho‘t emas**[4,178].

Biz bir guruh bo‘lib buni qila olamiz, qolaversa, endi tug‘ilgan go‘dakning ham istedodi bo‘ladi, chuqur nafrat va nafrat bilan, qasd olish ko‘nikmalarini mashq qilish uchun, qanday qilib yarmi kuch bilan ikki barobar natijaga erisha olmaysiz, bambuklarni sindirgandek osonlik bilan amalga oshiring. (T)

老人默默地站着，脸上那两点绿光游移不定，好像两只精疲力竭的萤火虫[3,109](Mo Yan 109)。Lǎorén mò mò de zhàn zhe, liǎn shàng nà

liǎng diǎn lǜ guāng yóuyí bùdìng, hǎoxiàng liǎng zhī jīngpílijié de yíng huǒchóng.

Chol uning ro‘parasida churq etmay turar, holdan toygan tillaqo ‘ng‘izlarga o‘hshab, ko‘zlari alang-jalang qilardi [4,178].

Chol indamay turardi, nima qilishini bilmaydigan xuddi tillaqo ‘ng‘izlar kabi ko‘zlari miltillardi (T).

Antonimlar asosan biror bir ish harakatni maqtash, baholash yoki taqqoslashda keng qo‘llaniladi. L.A.Novikov ham o‘zining “Rus tili antonimi: qarama-qarshiliklarni semantik tahlil qilish” nomli qo‘llanmasida ushbu fikrlarni ilgari surgan: “Baholash tuzilmasi quyidagi tarkibiy qismlardan iborat: a) baholash predmeti, baholashni ifodalash orqali aniqlanayotgan ob’ektga qiymat beruvchi; b) ma’lum bir qiymat berilgan baholash predmeti; s) baholashning o‘zi: mutlaq (yaxshi, yomon) va qiyosiy (yaxshiroq, yomonroq); d) asoslar - baho beriladigan nuqtai nazardan” [6, 36].

Antonimlar badiiy mantda qarama-qarshiliklarni hosil qilishga xizmat qilib, nutqning ifodaliligini kuchaytirishga yo‘naltirilgan bo‘ladi. Frazeologik antonimlar vositasida esda qolarli, yorqin obrazlar yaratiladi. Tilshunos olim X.Hamidov o‘z monografiyasida quyidagi fikrlarni ilg‘or surgan: “Iboralarning shakllanishi, ma’no xususiyatlarini tashkil etuvchi komponentlar orasidagi ma’no munosabatlari, frazeologik ma’no kasb etuvchi elementlarning bog‘lanish turlari tashqi frazeologik munosabatlar bilan bir qatorda frazeologik antonomiya, frazeologik omonomiy, frazeologik sinonomiy va iboralarda variantlashish hodisalari ustida alohida to‘xtalish kerak bo‘ladi”[7,112] .

Antonimlarning o‘ziga xos bo‘lgan xususiyati shundaki, ular barcha so‘zlarning inkori bilan bog‘lanishidir, lekin keltirilgan antonim umumiy gapni butun qolgan qismi inkor qilsa, bu ularning farqlovchi xususiyati bo‘lib xizmat qiladi. Antonimlarning xususiyati ularning barcha antonimlarga xos bo‘lgan inkor bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘lanishidir, lekin bu antonim bilan nomlanmagan umumiy to‘plamning butun qolgan qismi inkor qilinsa, bu ularning farqlovchi xususiyati bo‘lib xizmat qiladi. Antonimik inkor qarama-qarshilikning iboralar mazmunida salbiy va ijobiy xususiyatlarini birga qo‘llaniladi, uning ma’nosini inkor etadi.

Butun mazmuni bilan bir-biriga qarama-qarshi bo‘lgan antonimik ma’nolar faqat bitta xususiyatga ko‘ra paradigmatic jihatdan farqlanadi. Antonimiya leksik birliklarning semantik tarkibiy qismi bo‘lib, qarama-qarshiliklardan birini uning juftligisiz tushunish mumkin emas. Har bir antonim o‘ziga xos qarama-qarshilikni o‘z ichiga oladi. Antonimlarning paradigmatic munosabatlari nuqtai nazaridan semantik yaqinligi sintaksisda – sintagmatikada – boshqa so‘zlar bilan sintaktik va leksik jihatdan mos kelishining katta o‘xshashligida ham namoyon bo‘ladi. Antonimlar leksik moslik sohalarining deyarli to‘liq mos kelishi bilan tavsiflanadi, bu ularning qarama-qarshilikni ifodalovchi kontekstlarda birga qo‘llanilishini talab qiladi. 心狠手辣 *xīnhěnhǒulà* – yuragi tosh qo‘li qaltiramaydigan (shafqatsiz), 赤子之心 *chìzǐ zhī xīn* – yangi tug‘ilgan go‘dakdek yuragi pok; 形正影直 *xíng zhèng yǐng zhí* – tanasi to‘g‘rining soyasi ham to‘g‘ri, 放冷箭 *fànglěngjiàn* – sovuq o‘qni otish.

Yu.A. Gvozdev frazeologik birliklarning bir jixatlarini sanab o‘tgan: 1) frazeologik birliklarning grammatik ma’nolarining umumiyligi; 2) frazeologik ma’nolarning umumiyligi; 3) frazeologik birliklarning kontekstga mos kelishi[8,352].

A.F.Axatovna o‘zining nomzodlik dissertatsiyasida frazeologik antonimlarni 4 ga bo‘lib izohlaganini shohidi bo‘ldik: “Frazeologik antonimlardan foydalanish shakllari va usullari har xil, ammo ularni shakllantirishning to‘rt turi eng keng tarqalgan:

1. Leksik antonimlar asosida tuzilgan frazeologik antonimlar. Bunda frazeologik birliklar mazmunining qarama-qarshiligi og‘zaki antonimiya tufayli yuzaga keladi.

2. Idiomaning integral ma’nosi asosida tuzilgan frazeologik antonimlar

3. Tasdiq va inkor fe’l shakllari asosida tuzilgan frazeologik antonimlar.

4. Mantiqiy va semantik qarama-qarshilik asosida tuzilgan frazeologik antonimlar. Bunda frazeologik birliklar o‘z tarkibidagi so‘zlarga ma’no jihatdan o‘xshamaydi”[9, 164].

Ushbu fikrlarga misollarni keltiramiz: 三心二意 *sānxīn'èryì* bir fikrli bo‘lmaslik; 一心一意 *yīxīnyīyì* bir fikrli bo‘lish; 处事不疑 *chǔshì bù yí* shakshubxasiz biron bir ishni amalga oshirish...

Bu borada turlicha fikrlar ilg‘or surilgan masalan Yu.A.Gvozdarev, “...frazeologiyada antonimik munosabatlar majburiydir, chunki frazeologik birliklar ongda juft bo‘lib ifodalangan mavhum tushunchalarni bildiradi”[10,352], – deya o‘z fikrini bildirgan.

Yuqorida keltirilgan misollar hamda fikrlardan ma‘lm bo‘ladiki frazeologizmlar ma‘noning umumiy yoki qarama-qarshi ma‘nolariga ega bo‘lsa, shuningdek, atonim mazmunida qo‘llanilsa, leksik jixatdan bir xil bo‘lsa, antonim hisoblanadi. Frazeologik antonimlar, birinchidan, frazeologik ma‘noning individual xususiyati, kelib chiqishi obrazlarning bir-biridan farq qilishi nuqtai nazaridan ko‘p qo‘llanilmaydi, shuningdek keng tarqalmagan deb ham fikr bildirishimiz mumkin. Shuningdek, Emirova A.Z. ham o‘z frazeologik antonimlar haqida quyidagi fikrlarni ilgari surgan: “Frazeologik antonimiya, shubhasiz, leksikadan ko‘ra murakkabroq hodisaligi bilan izohlanadi. Frazeologik birliklar. ma‘nosining o‘ziga xos xususiyatiga ega turg‘un so‘z birikmasi sifatida tilning yuqori darajadagi birligidir”[11,171]. Frazeologizmlar ma‘no jihatdan qarama-qarshi bo‘lishi mumkin, ammo antonim bo‘lolmaydi, chunki ularning antonimlik tasvirlari bir-biriga bog‘liq emas. Frazeologizmlar, agar ularning qarama-qarshiligi barcha ma‘no elementlariga taalluqli bo‘lsa, antonim frazeologizmlar qatoriga kiritishimiz mumkin deb hisoblaymiz. 充耳不闻 *chōng'ěrbùwén* – *quloqlarini yopmoq, eshitmaslik* ushbu so‘zga mos antonomik feel frazeologik birlik 洗耳恭听 *xǐ'ěrgōngtīng* – *quloqlarini yuvib eshitmoq* so‘zma-so‘z tarjima qilinganda diqqat bilan tinglamoq deb ham tarjima qilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi; 笨嘴拙舌 *bèn zuǐ zhuō shé* – *tili boshini yeydi (ahmoq og‘iz bidirlar)* deb tarjima qilinsa unga antonim frazeologik birlik sifatida 伶牙俐齿 *língyálichǐ* – *tili o‘tkir (xitoy tilida tishga nisbatan tishi o‘tkir)* olindi. Xitoy tilining frazeologik lug‘atida ushbu turdagi frazeologik antonimlardan tashqari boshqa turdagi frazeologik antonimlar ham mavjud. Unda antonimlar o‘zaro semantik mazmun bo‘lib

birikadi[12,108]¹. 洗心革面 *xǐ xīn gé miàn* – *qalbini poklab o‘zini o‘zgartirish ya’ni tavba qilish*; 死不悔改 *sǐ bù huǐgǎi* – *o‘lganda ham o‘zgarmaslik tavbasiga tayanmagan*

Ayrim frazeologik birliklarning bir necha ma’nolari bor masalan *qo‘l ostida* frazeologik birligining 3 xil ma’nosi bor 1) *qo‘liga* yaqin ya’ni *qo‘li* yetadigan darajada yaqin; 2) *qo‘l ostida* bo‘lmoq kimgadir kimningdir nazoratida bo‘lmoq, tobe bo‘lmoq; 3) *qo‘l ostidagi* sirini saqlamoq bundan ko‘rinadiki har bir ma’nosiga xitoy tilida alohida antonimlari mavjud. Birinchi ma’nosi juda yaqin so‘zining antonimi juda uzoq *qo‘li yetmaslik* iborasini keltiramiz 天涯海角 *tiānyáhǎijiǎo* *dunyoning narigi burchagi*; ikkinchi ma’nosi kimgadir tobe bo‘lmoq ma’nosiga antonim ibora *o‘ziga-o‘zi bosh bo‘lish*, *hech kimga qaram bo‘lmaslik* 特立独行 *tè lì dúxíng* *hech kimga qaram bo‘lmaslik*; uchinchi ma’nosi *qo‘l ostida* (*sir saqlamoq*) iborasiga antonim frazeologik birlik sifatida *hammaning ko‘z oldida* frazeologik birlik olindi 众目睽睽 *zhòngmùkuíkuí*. Bundan ko‘rinadiki o‘zbek tilida ko‘p ma’noli fe’l frazeologik birliklar soni ko‘proq.

A.A.Reformadskiy o‘zining “Tilshunoslikka karish”[13,95] asarida antonimlar bir yoki bir nechta umumiy komponentlarga ega bo‘lishi mumkin. Tuzilishiga ko‘ra 2 turga bo‘ladi, ya’ni butunlay sodda tuzilgan frazeologik birliklarning antonimlari ular *emas*, *yo‘q* kabi inkorlarlar xitoy tilida 没, 不 so‘zlari bilan yasaladi, tadqiqotlarimiz nuqtai nazaridan fe’l frazeologik birliklarni yuqorida keltirilgan so‘zlar bilan ifodalanishi antonim frazeologik birligini yoqotadi va bu guruh xitoy tiliga xos emasligi yuzaga chiqadi. Ikkinchi turi esa, tuzilishi jihatdan bir turdagi struktur frazeologik antonimlar: 恒眉怒目 *héng méi nù mù* – (*qoshlar chimirilgan qovog‘i solingan*) *qovoq tumshuq qilmoq*, *jaxli chiqmoq* aynan shu so‘zning antonimi 慈眉善目 *címéishànmù* – (*qosh va qarashlari muloyim*) *ko‘ngli ochiq*; 一心一意 *yīxīnyīyì* – (*bir yurak bir qalb*) *tili dili bir bo‘lmoq*, 三心二意 *sānxīn’èryì* – (*uchta yurak, ikki qalb*) *ikkiyuzlamachi bo‘lmoq*, *chin qalb egasi bo‘lmaslik*. Ushbu keltirilgan misollarda tuzilish jihatdan bir xil fe’l frazeologik birliklarda faqatgina

¹Сидоренко М.И. Парадигматические отношения фразеологических единиц в современном русском языке. Ленинград, 1982. 108 с.

birinchi va uchinchi qism o‘zgarishi bilan yasalgan bo‘lib, 恒 *héng* va 怒 *nù* so‘zlariga antonim qilib 慈 *cí* 善 *shàn* so‘zlari olingan, keyingi misolda esa 一 *yī* bir soni va 三 *sān* 二 *èr* ikki va uch sonlari qo‘llanilgan. Bir soni domiy o‘zgarish yagona degan ma‘noni anglatadi, ikki va uch sonlari frazeologik birlikda doimiy emasligi o‘zgarishi mumkunligini bildirib kelgan.

她又拉开了夹层的拉链，摸出了那个女人的照片。她说：快来看呀！红色小姐们聚到一起，七嘴八舌议论。他的愤怒到了顶点，用一连串的脏话咒骂她们，但她们浑然不觉。Tā yòu lā kāile jiācéng de lāliàn, mō chūle nàgè nǚrén de zhàopiàn. Tā shuō: Kuài lái kàn ya! Hóngsè xiǎojiěmen jù dào yīqǐ, qī zuǐ bā shé yìlùn. Tā de fènnù dào le dǐngdiǎn, yòng yīliánchuàn de zānghuà zhòumà tāmen, dàn tāmen húnrán bù jué[3,76]。

Qizaloq to‘pponchani qayta joyladi va ichki cho‘ntagidagi shirildoqni surib ochib, xaligi xotinning fotosuratini chiqardi.

– Xoy, bu yoqqa qaranglar, nima bor ekan! – dedi qiz.

Ofitsiant qizlar uni o‘rab olishdi va biri olib-biri qo‘yib, har kim ko‘nglidagini ayta boshladi.

Azbaroyi g‘azabdan u qizlarni changitib so‘ka ketdi, ammo qani endi ularni eshitgani qulog‘i bo‘lsa[4,98].

U(ayol kishi) yana hamyonidan o‘sha ayolning suratini chiqardi. – “Tezroq kela qolinglar! Ofitsiant qizlar yig‘ilib, biri olib biri qo‘yib har nima deya ketishdi. Uning g‘azabi chiqib, ularni bir qator bo‘ralab so‘kdi, lekin ular buni sezishmadi. (T)

Ushbu 七嘴八舌 *qī zuǐ bā shé* – biri olib biri qo‘yib har nima deya ketishdi fe‘l frazeologik birlikka antonim frazeologik birlik sifatida 异口同声 *yìkǒutóngshēng* – ko‘plam odamlar bir narsa haqida gapirishi, hamma bir yoqadan bosh chiqarmoq, hamma bir ovozdan mos bo‘la oladi. Keltirilgan frazeologik birliklar tuzilishi jihatdan bir-biridan farq qiladi lekin ma‘no jihatdan ular aynan fe‘l frazeologik antonimlar hisoblanadi. Yana bir misol keltiramiz: o‘zbek tilida (biron bir narsani) *kaftidek biladi* qilmoqchi bo‘lgan ishini yaxshi biladi, qiladigan ishi tayin; bu frazeologik birlikka qarama-qarshi frazeologik birlik esa u *qo‘lini bu qo‘liga urib o‘tirish* hech narsa qilmaslik, erinchoqlik qilmoq. Xitoy tilida 口是心非

kōushìxīnfēi – dili boshqa tili boshqa (ikkiyuzlamachi); 心口如一 *xīnkǒu rúyī* – qalbi tili bir bo'lmoq (sofdil).

O'zbek va xitoy tillarida fe'l frazeologik antonimlarning tahlili jarayonida, ma'no jihatdan bir biriga antonim bo'lgan frazeologik birliklar o'ziga xosdir. Shuningdek, tillar o'rtasida antonim ekvivalentlik topish bir muncha mushkullikni keltirib chiqardi. Fe'l frazeologizmlarning antonimlari analoglarni keltirib chiqaradi va buning asosiy sababi o'zbek va xitoy xalqlarining milliy madaniyatlaridagi tafovutlar, shu tillarda so'zlashuvchilarning tushunchalari va mentalitetidagi bir mavzu, hodisaga oid turli tushunchalarning mavjudligi bilan bog'liqdir.

REFERENCES

1. Щербань Л.В. Избранные работы по русскому языку. –М., 1957.
2. Львов, М.Р. Словарь антонимов русского языка - М.: Русский язык, 1985. - 384 с.
3. 莫言。酒国。页 72。
4. Амир Файзулла, Севара Алижанова (таржимаси) МоЯн. Мусаллас мамлакат. –Тошкент: Ўзбекистон 2018, 185 б
5. Готлиб О. М., Му Хуаин. Китайско-русский фразеологический словарь. – Иркутск, ул. Лермонтова Издательство “ИГУ” 2019, 73 с. (596).
6. Новиков, Л.А. Антонимия в русском языке: семантический анализ противоположности в лексике - М.: МГУ, 1973. -36 с. -290 с.
7. Ҳамидов Х.Х. Турк фразеологияси масалалари./Монография.–Тошкент: Bayoz, 2019. 112 б
8. Xasanova, S. (2021). Rus tilshunosligida frazeologizmlarning tadqiqi: rus tilshunosligida frazeologizmlarning tadqiqi. Журнал иностранных языков и лингвистики, 2(7).
9. [9] – Гвоздарёв, Ю.А. Современный русский язык. Лексика и фразеология. - Ростов-на-Дону: 2009. - 352 с. -С 248
10. Ахмедова Ф.А. Глагольные фразеологизмы, обозначающие чувства, в русском, английском и таджикском языках//дис// –М.: 2013. -164 с.
11. Гвоздарёв, Ю.А. Современный русский язык. Лексика и фразеология. - Ростов-на-Дону: 2009. - 352 с. -С 247
12. Эмирова А.М. Об антонимических противопоставлениях в сфере фразеологии//Вопросы семантики фразеологических единиц (на материале русского языка): Тезисы докл. и сообщений. Новгород, 1971. –с 171-175.
13. Сидоренко М.И. Парадигматические отношения фразеологических единиц в современном русском языке. Ленинград, 1982. 108 с.
14. Реформатский А.А. Введение в языковедение. –М.: 1967. 542 с.

15. Khodjaeva, N. (2019). SEMANTICS OF KINSHIP TERMS AS A FORM OF ADDRESS IN UZBEK TRANSLATIONS OF PREMCHAND. *Theoretical & Applied Science*, (8), 107-110.
16. KHODJAEVA, N. B. (2021). PREMCHAND'S VARDAAN IN UZBEKISTAN: TRANSLATION ISSUES OF SOME CULTURAL SPECIFIC WORDS. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (12), 374-377.
17. KHODJAEVA, N. *The Development of Indian Literature in Uzbekistan: Historiography of Translation. History of Translation in India*, 431.
18. Ходжаева, Н., & Губаева, Х. (2020). ISSUES ON TRANSLATION OF CHARACTER SPEECH (ON THE EXAMPLE OF KOREAN-UZBEK LITERATURE). *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 3(4).
19. Khodjayeva, N. (2021). The issues of stylistics on translation of historical costumes. *ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH*, 10(4), 534-543.